

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

Stuk 1A

Voortgangsoverleg en voorjaar 2025

Aanleiding

- › Nieuwe ramingen uit de KEV2024 worden op 24 oktober naar de Kamer verstuurd. In het HLA is opgenomen dat het kabinet in de voorjaarsnota 2025 zal besluiten over alternatief beleid, indien doelen niet in beeld zijn.
- › Komende weken (medio oktober – begin november) vinden reguliere BWO's plaats waarin MKGG met sectorbewindspersonen praat over voortgang van klimaatbeleid en vooruitkijkt naar de VJN2025 en verder. Hoe kan het huidige beleid worden versneld, en welk alternatief beleid is mogelijk?
- › Deze PowerPoint bevat een toelichting op de cijfers en de hoofdlijnen van een mogelijke inzet/strategie. Ook is in deze ppt een overzicht opgenomen van de mogelijkheden per sector – daarbij zijn door KGG en FIN zonder taboe maatregelen opgenomen die een reductie kunnen realiseren. De komende weken zal onder andere o.b.v. gesprekken met relevante departementen en kennissessies met het PBL een inhoudelijke inzet worden geformuleerd.

Belangrijkste klimaatdoelstellingen 2030

Doelstelling	Toelichting
Nationale klimaatwet: 55% emissiereductie in 2030 t.o.v. 1990. (KEV24: 45 – 52%) en netto nul uitstoot in 2050	Nationale wettelijke reductiedoelstelling voor broeikasgasemissies
Effort Sharing Regulation: -48% reductie t.o.v. 2005 (KEV24: kans groter dan 95% dat doel wordt gehaald)	Europese verplichte doelstelling per lidstaat voor reductie van broeikasgasemissies in de niet-ETS1 sectoren (mobiliteit, landbouw, gebouwde omgeving en niet-ETS1 industrie)
Global Methane Pledge: 30% reductie van methaanemissies in 2030 t.o.v. 2020 (KEV2024: 9,1 – 19,9%)	Afspraak in internationaal verband, waar NL zich aan heeft gecommitteerd. De belofte is niet automatisch juridisch bindend, maar er is wel een precedent dat deze door de rechter als bindend kan worden geïnterpreteerd (zie o.a. Urgenda zaak).
Energy Efficiency Directive (EED): 1609 PJ finaal energieverbruik in 2030 (KEV24: 1604 – 1844 PJ)	Europese verplichte doelstelling per lidstaat voor energiebesparing.
Renewable Energy Directive (RED): Europese Commissie verwacht een bijdrage van 39% in 2030. (KEV24: 31,2%)	Indicatieve bijdrage van Nederland voor aandeel hernieuwbare energie

KEV2024: hoofdconclusie klimaatdoel 2030

- › In 2030 is de broeikasgasreductie geraamd op **45% tot 52%**. Hierin is al het beleid meegenomen. De **kans** op het halen van het **2030 klimaatdoel** is **kleiner dan 5%**.
 - Ten opzichte van de middenwaarde van de bandbreedte is het gat tot 55% emissiereductie **15 Mton**.
 - Ten opzichte van de onderkant van de bandbreedte is het gat tot 55% emissiereductie **24 Mton**.
- › Ook na 2030 is veel extra beleid nodig, indien de wens is om aan te sluiten bij het beoogde Europese doel van 90% emissiereductie in 2040. Een deel van dit beleid moet ook nog op Europees niveau worden ontwikkeld.

KEV2024: broeikasgasemissies per sector

Sector	Emissies 2023	KEV24: emissies 2030 (VV)	KEV24: emissies 2030 (VV + G)	Doelstelling 2030	Kans halen doel 2030
Elektriciteit	23,5 Mton	12,9 Mton (9,6 – 19,9)	10,2 – 20,4 Mton	13 Mton	Ca. 30%
Industrie	46,6 Mton	38,5 Mton) (33,3 – 42,5)	32,1 – 41,3 Mton	29,1 Mton	Kleiner dan 5%
Gebouwde omgeving	17,3 Mton	15,6 Mton (12,6 – 18,2)	11,6 – 17,3 Mton	13,2 Mton	Ca. 20%
Mobiliteit	30,6 Mton	23,2 Mton (20,6 – 25,4)	21,1 – 25,9 Mton	21,0 Mton	Ca. 5%
Landbouw	25,0 Mton	22,0 Mton (20,0 – 24,7)	20,7 – 25,5 Mton	17,9 Mton	Kleiner dan 5%
Landgebruik	3,8 Mton	4,8 Mton (4,7 – 5,3)	4,3 – 5,1	1,8 Mton	Kleiner dan 5%

Hoofdpijnen strategie

- › Het tekort in doelbereik wordt met name veroorzaakt door:
 - knelpunten in de uitvoering/randvoorwaardelijk beleid,
 - onzekerheid over of een project net wel/net niet tijdig gereed is voor 2030 en
 - een tekort aan normerend en beprijzend beleid.
- › Om te komen tot **een overtuigend pakket** zijn om deze redenen alternatieve maatregelen nodig die zich **richten op de randvoorwaarden** (bijvoorbeeld de (elektriciteits)infrastructuur, en beschikbaarheid van duurzame energiedragers)
- › Daarnaast zijn **extra normerende/beprijzende** maatregelen nodig gericht op CO2-reductie, die vaak politiek lastig liggen vanwege het HLA. Naast het bestaande Klimaatfonds zijn er in principe geen extra middelen beschikbaar.
- › De periode tot 2030 wordt steeds korter, waardoor het steeds moeilijker wordt om nog veel extra emissiereductie in deze periode te realiseren. Voorstel is daarom om alleen maatregelen te nemen die ook bijdragen aan de **lange termijn transitie**. Dit kan betekenen dat in een aantal gevallen ook zal moeten worden gekeken naar beleid dat met name in de **periode ná 2030** extra effect zal hebben.

Hoofdpijnen strategie

- › Voorstel is om in de **voortgangsoverleggen** dit najaar een **politieke afspraak** met alle betrokken bewindspersonen te maken, om **alternatief beleid zonder taboes** uit te werken.
- › **Het uitwerken van beleid richting het voorjaar bestaat uit een aantal sporen:**
 - **Bestaand klimaatbeleid** – De belangrijkste maatregelen die afgelopen jaren al zijn afgesproken, maar die nog moeten worden uitgewerkt en keuzes moeten worden gemaakt in het instrumentarium. Dit betreft o.a. reserveringen onder het Klimaatfonds, waarin nog invulling moet worden gegeven aan voorwaarden.
 - **Alternatief beleid om knelpunten in de transitie** (o.a. beschikbaarheid infrastructuur) weg te nemen en (de bekostiging van) de elektriciteitsinfrastructuur en nettarieven
 - **Alternatieve maatregelen gericht op emissiereductie** die komende periode moeten worden uitgewerkt t.b.v. de voorjaarsnota besluitvorming – waarbij ook wordt gekeken naar maatregelen die (kort na) 2030 een reductie realiseren..
- › In de volgende slides is een **1^e overzicht** van mogelijke maatregelen per sector weergegeven. Daarbij zijn maatregelen zonder taboes geïnventariseerd, en staan soms op gespannen voet met het HLA. Dit moet de komende maanden verder worden uitgewerkt.

Inzet per sector

Elektriciteitssector

SECTOR ELEKTRICITEIT	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
Vervolg BECCS in SDE++, in combinatie met normering van koolstofverwijdering	0-3,5 Mton	Afspraken maken over mogelijke verbreding en voortzetting
Streefdoel CO2-vrije elektriciteitssector in 2035	-	Afspraken maken over invulling van doel door normering, beprijzing i.c.m. subsidies Klimaatfonds
Aanpak netcongestie (randvoorwaarde voor andere sectoren)	-	Doorzetten Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN), MIEK, energiehubs
Subsidieregeling CO2-vrije gascentrales		Reservering € 839 mln. (o.m. gekoppeld aan streefdoel)
Invoering batterijverplichting voor zonneparken		Reservering € 172 mln. (o.m. gekoppeld aan streefdoel)
Demand side response		Reservering € 9 mln.
Aanvullende inzet zonne-energie op gebouwen		Reservering € 150 mln.
Flex (opschaling innovatieve flex)		Reservering € 160 mln.
Elektrolyse onshore en offshore		Toekenning onder voorwaarde € 3.665 mln. (o.m. gekoppeld aan afnameverplichting MR)
De-risken grootschalige waterstofopslag		Reservering € 102 mln.

SECTOR ELEKTRICITEIT	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
Versnellen uitzetten van tenders en vergunningverlening WOZ	n.v.t.	PM	Samenhang met traject ruimte voor visserij – omdat die aanpak mogelijk voor vertraging zorgt.
Eventuele maatregelen uit IBO financiering elektriciteitsinfra (waaronder andere bekostiging nettarieven)	-		IBO verschijnt half februari

Industrie

SECTOR INDUSTRIE	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
Plastic-heffing	0	Besluitvorming voorzien bij VJN2025.
Normering fossiele warmte-opwek	PM	Uitwerking loopt reeds lange tijd (augustus 2022). Concretisering en invulling bij VJN2025
Gebruiksplicht groene waterstof (RED III) (42% in 2030)	0,5 – 1 Mton (afhankelijk %)	Maatregel is in uitwerking, maar discussie over haalbaarheid. Besluit over % gebruiksplicht n.a.v. marktconsultatie in VJN2025
NIKI	-	Toekenning onder voorwaarden € 550 mln. en reservering € 700 mln. (o.v.v. additionaliteit t.o.v. CO2-heffing)
Maatwerkfinanciering	-	Reservering € 574,7 mln. (o.m. gekoppeld aan JLOI's; innemen dispensatierechten)
Ophoging budget maatwerkfinanciering	-	Reservering € 229,6 mln. (o.m. gekoppeld aan JLOI's; ophoging CO2-heffing; innemen dispensatierechten)
Intensivering DEI+	-	Reservering € 348,6 mln. (o.m. gekoppeld aan verhogen CO2-heffing gericht op 4 Mt)
Ondersteuning mkb bij aangescherpte energiebesparingsplicht	-	Reservering € 140 mln. (o.m. gekoppeld aan voldoende voortgang aanscherping energiebesparingsplicht)
Verbeterd toezicht aangescherpte energiebesparingsplicht	-	Reservering € 6,7 mln. (o.m. gekoppeld aan voldoende voortgang aanscherping energiebesparingsplicht)
Ondersteuning Cluster 6	-	Reservering €37,9 mln.
Elektrolyse vraagsubsidies	-	Toekenning onder voorwaarde € 767 mln. (o.m. gekoppeld aan goedkeuring afnameverplichting parlement)

SECTOR INDUSTRIE	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid om knelpunten in de transitie weg te nemen			
(gedeeltelijke) compensatie hoge nettarieven	PM	PM	De hoge nettarieven zorgen ervoor dat verduurzamingsopties voor de industrie geen rendabele business case geven, omdat nettarieven voor concurrenten in het buitenland veel lager liggen. Het IBO levert februari 2025 aanbevelingen op.
Inventarisatie aanvullend beleid om knelpunten op te lossen	PM	PM	KGG (de verschillende energiedirecties en VI) zullen i.s.m. FIN de komende maanden maatregelen in kaart brengen die hiervoor mogelijk zijn. Projecten die hierbij worden meegenomen zijn o.a. de (financiering van) Aramis, de uitwerking en implementatie van de raffinageroute en (voorkomen van verdere) vertraging van de Delta-Rijn-Corridor.

SECTOR INDUSTRIE	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
Versnellen invoering verbod op fossiele warmte-opwek bij uitbreiden en/of nieuwbouw	PM	0	Versnelling geagendeerd beleid via normering; ondersteunt energiebesparingsbeleidsdoel
Aanpak maatwerkafspraken	PM		Aanpak op intensiveren en anders vormgeven van maatwerkafspraken
Aanvullende prijsprikkel verduurzaming industrie (met name vanaf 2030 en via CO2-heffing industrie)	PM		Voorstel is om de komende periode gezamenlijk (KGG, FIN) verder uit te werken welke aanvullende (prijs)prikkels gericht op de borging van het doel denkbaar zijn – waarbij onderstaande elementen worden meegewogen: * Studie naar mogelijke prijsprikkels in de periode na 2030 (FIN), waarbij nadrukkelijke rekening wordt gehouden met de Europese aanpak en een gelijk speelveld. * Verwachte emissiereductie in projecten in periode 2030-2035 van de maatwerk aanpak * Samenhang met Europese aanpak (Draghi, ETS-prijs)

Gebouwde omgeving

SECTOR GEBOUWDE OMGEVING	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
Uitfaseren slechte labels huurwoningen.		Maatregel moet worden uitgevoerd. Mogelijk politieke weerstand i.v.m. bouwopgave
Wetstraject bijmengverplichting groen gas	-	Nog besluitvorming nodig of de glastuinbouw wel/niet onder bijmengverplichting gaat vallen (heeft ook gevolgen voor meerkosten gebouwde omgeving)
Nationaal Isolatie Programma	-	Reservering € 866,7 mln. (gekoppeld aan evaluatie ISDE)
Waarborgfonds warmtenetten	-	Toekenning onder voorwaarden € 215 mln. (o.m gekoppeld aan gemeentelijke inzet WGIW of vergelijkbare juridische borging)
Maatschappelijk vastgoed revolverend fonds; en financieel instrument	-	Reservering € 175 mln.
Stimulering van hybride warmtepompen bestaande bouw; en aanvulling ISDE indien nodig i.c.m. normering Cv-ketels	-	Reservering € 591,0 mln. (o.m. gekoppeld aan evaluatie ISDE en normering vervanging verwarmingsinstallaties vanaf 2026)

SECTOR GEBOUWDE OMGEVING	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
<u>Normering ter invulling van EPBD,</u> zoals: • Energiegebruik woningen (16% reductie 2030 en 20-22% 2035) • Energieprestatie woningen richting 2050 • Uitfasering fossiele brandstofinstallaties 2040	PM		Veel opties zijn niet in lijn met Regeerprogramma. Actie echter nodig om met zekerheid doelen EPBD te halen. Ook om mensen te behoeden tegen korte-termijn aankopen, desinvesteringen en hoge energierekening wanneer ETS2 oploopt.
Normering CV-ketels (bij vervanging verplicht hybride warmtepomp)	PM		In HLA juist afgesproken om deze norm af te schaffen. Eventueel kan ook worden gekeken naar het bepalen van de aanschaf van een CV-ketel
Aanscherping fiscaal beprijzingsinstrumentarium	PM		Specifiek voor de gebouwde omgeving zal worden onderzocht of via een aanpassing van de energibelasting energiebesparing en de overstap naar duurzame energiebronnen extra kan worden gestimuleerd. Aandachtspunt is de lastenontwikkeling voor kwetsbare inkomens en de afspraken die in Hoofdlijnenakkoord over de hoogte van de energierekening zijn gemaakt.

SECTOR GEBOUWDE OMGEVING	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
Bestaande subsidiemiddelen efficiënter/gerichter inzetten	Ze er beperkt		Bijvoorbeeld alleen richten op lage inkomens en de rest via normeren/beprijzen. Of alleen richten op kosteneffectiviteit, zodat zoveel mogelijk CO2-reductie wordt bereikt.
Bestaande normen beter handhaven	Ze er beperkt		Bijvoorbeeld de verplichting dat alle kantoorpanden min. label C moeten hebben.
Warmtenetten	PM		Uitwerking beleidsopties uit Kamerbrief collectieve warmte en besluitvorming voorjaar 2025.
Vrijwillige afspraken met de sector	Ze er beperkt		Afspraken met sector kunnen zich richten op x% aansluiting duurzame installaties, onderhoud verwarmingsinstallaties of uitfaseren van gastoestellen.
Normeren koopwoningen	Afhankelijk van maatvoering		In het HLA zijn verplichte labelsprongen voor koopwoningen uitgesloten. Alternatief kan worden gedacht aan anderzijds uitfaseren van slechte labels in de koopsector. Van de 1,5 mln woningen met E,F,G label zijn bijna 1,0 mln koopwoningen

Mobiliteit

SECTOR MOBILITEIT	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
HLA/RP: Mogelijk uitstel implementatie zero-emissiezones	<i>Beperkt negatief</i>	Mogelijke vertraging van ZE-zones heeft nadelig effect op CO2-reductie. Verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij gemeenten.
HLA/RP: Hervorming autobelastingen en aanpalend mobiliteitsbeleid, elementen die hierin meelopen zijn.	0 – 2 Mton, sterk af van invulling	Traject is erop gericht om balans te vinden tussen betaalbaarheid, mobiliteitsniveau en verduurzaming van autobelastingen op de lange termijn. Opties die verder worden verkend, zijn o.a.: • Maatvoering tariefkorting elektrische auto's in mrb • Normering zakelijke leasemarkt • Verhoging aanschafbelasting voor nieuwe fossiele auto's (via bpm) • Maatregelen om grondslagerosie op te vangen, zoals omvormen grondslag bpm (op termijn) en een elektrische kilometerbelasting.
Alternatief 1,5 Mton werkgebonden personenmobiliteit	0	MEZ en SI&W kijken naar regeldruk rondom deze maatregel.
Nationaal CO2-plafond Luchtvaart en tariefdifferentiatie vliegticketbelasting	Inter-nationaal	CO2-plafond was onderdeel van vorige kabinet – maar besluit over hoogte plafond moet nog plaatsvinden.
Duurzame luchtvaartbrandstoffen (E-fuels)	-	Reservering € 150,0 mln.
Subsidie voor waterstof in wegvervoer en binnenvaart (binnenvaart)	-	Reservering € 33,5 mln. (o.m. gekoppeld aan REDIII RvS met verplichting 14,5%)
Algemene reservering, M7: Monitoren van CO ₂ -prestaties en prestatieafspraken goederenvervoer	-	Reservering € 6,0 mln. (o.m gekoppeld aan CO2-normering voor het goederenvervoer over weg, water en spoor)

SECTOR MOBILITEIT	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid om knelpunten in de transitie weg te nemen			
Aanpak netcongestie, zodat knelpunt rondom aanleg laadpalen zwaar vrachtverkeer wordt opgelost	PM	PM	In de KEV geeft PBL aan dat netcongestie een belemmering is voor de ingroei van elektrische vrachtauto's. Voor personen- en bestelauto's is dit probleem veel minder groot.

SECTOR MOBILITEIT	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
Rode diesel voor landbouwvoertuigen alleen bij gebruik van 100% biobrandstof	Ca. 1,1 Mton*		Nader onderzoeken of het uitvoeringstechnisch mogelijk is en of regeling aan inkomstenkant of uitgavenkant moet worden vormgegeven.
Verplichting inzet duurzame scheepsbrandstoffen (HVO) bij tenders voor wind op zee	0 – 0,6 Mton*		Verkennen in hoeverre dit kan worden toegepast bij het aangaan van nieuwe tenders. In de Klimaat- en Energieverkenning is aangegeven dat wordt verwacht dat de emissies toenemen van 0,2 naar 0,6 Mton in 2030.
Ophoging jaarverplichting biobrandstoffen wegvervoer	0 – 2 Mton		Leidt tot hogere kosten voor weggebruiker en staat op gespannen voet met zo hoogwaardig mogelijke inzet van biograndstoffen.
* Afhankelijk van of de totale bijmengverplichting voor mobiliteit wordt opgehoogd, anders geen extra klimaateffect (maar wel lagere lasten voor personenauto's).			
NB. Dit overzicht is exclusief de verkenning naar toekomstige autobelastingen en aanpalend mobiliteitsbeleid. Dit staat onder bestaand beleid, omdat het een afspraak uit het Regeerprogramma is (emissiereductie 0 – 2 Mton).			

Glastuinbouw

SECTOR GLASTUINBOUW	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid			
Herijking van het tarief van de CO2-heffing glastuinbouw	0 – 1,5 Mton, afhankelijk van maatvoerin g	PM	In het Belastingplan 2025 is op basis van een nieuwe tariefstudie een aangepast tariefpad opgenomen. Uit de KEV24 blijkt echter dat met dit tarief het restemissiedoel van 4,3 Mton niet wordt gehaald. Er wordt daarom nóg een tariefstudie uitgevoerd, inclusief verschilanalyse met de KEV2024 van PBL.
Besluitvorming over opt-in ETS2	PM	PM	In augustusbesluitvorming is afgesproken om in het voorjaar van 2025 een besluit te nemen over de opt-in ETS2 en dan ook de stapeling van het beprijzingsinstrumentarium te bezien. Hiervoor worden ambtelijk verschillende varianten uitgewerkt.
Bijmengverplichting groen gas	PM	PM	Besluit of dit ook geldt voor glastuinbouw.
SECTOR GLASTUINBOUW	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid om knelpunten in de transitie weg te nemen			
Oplossen knelpunten rondom CO2-levering aan glastuinbouw	PM	PM	Glastuinbouwbedrijven hebben CO2 nodig voor de groei van gewassen. Deze CO2 moet extern worden aangeleverd, wanneer ze afstappen van aardgas.

Landbouw (veehouderij/akkerbouw)

SECTOR LANDBOUW	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
HLA/RP: Mestpakket	<i>PM</i>	Inzet is gericht op - Nieuwe brede beëindigingsregeling (deelt met middelen gericht op innovatie) - Vaststellen van graslandnorm als onderdeel van het pakket. Afroming dierrechten zal positief effect hebben op klimaat (maar stopt wanneer mestproductieplafond bereikt is)
HLA/RP: Schrappen NPLG	Negatief	Als alternatief wordt gedacht aan een gebiedsgerichte aanpak. Dit zal naar verwachting tot vertraging leiden in gebiedsgerichte realisatie van klimaatopgave in landbouw en landgebruik.
HLA/RP: Structurele middelen voor agrarisch natuurbeheer	Beperkt	Kan alternatief of aanvullend verdienmodel vormen t.o.v. conventionele veehouderij. Kan bovendien koolstofvastlegging bevorderen.
Aanvullende maatregelen verduurzaming landbouw (waterstof in landbouwvoertuigen)		Toekenning onder voorwaarde van € 77 mln. (o.m. gekoppeld aan opt-in ETS2; voldoende animo regeling)

SECTOR LANDBOUW	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid gericht op emissiereductie			
Doelsturing concreet instrumenteren, bijvoorbeeld via beprijzen	Afhankelijk van maatvoering		Indien doelsturing niet wordt gekoppeld aan normeren/beprijzen, dan groot risico dat bedrijfsspecifieke doelen te vrijblijvend blijven. Een voorbeeld van beprijzen is een heffing aan de marge, waarbij boeren alleen een heffing hoeven te betalen als ze hun doel niet halen. Daarnaast kan worden gedacht aan een emissierechtenstelsel.
Extra opkoopregeling (vrijwillig)	PM	PM	Extra opkoopregeling – met name gericht op melkvee – om veestapel te laten krimpen.
Herziening meststoffenwet, zodat deze instrumenten ook kunnen worden ingezet voor klimaat- en stikstofopgave.			Instrumenten die kunnen worden ingezet indien de wettelijke basis is uitgebreid zijn: productie- en fosfaatrechten afkomen bij transactie verhogen, productie- en fosfaatrechten afkomen bij transactie uitbreiden naar binnen familie verband en productie- en fosfaatrechten generiek afkomen.
Mestgebruiksnormen verlagen	PM	PM	Staat haaks op voornemens om derogatie weer in te voeren.
Eerste recht op koop van grond en productie- en fosfaatrechten voor de overheid	PM	PM	Bij bedrijfsbeëindiging (natuurlijk verloop) krijgt overheid eerste recht op koop, om te voorkomen dat capaciteit in de markt blijft.
Normeren samenstelling voer	PM	PM	Vooruitlopend op doelsturing

Circulaire economie

SECTOR CIRCULAIRE ECONOMIE	Mton in 2030	Inzet en aandachtspunten
Uitwerken bestaand beleid (blauw = invulling reserveringen klimaatfonds)		
Circulaire plasticsnorm	-	Inzetten op behoud van de norm en op een oplossing van de discussiepunten in de uitvoering waarmee de 0,7 Mton mogelijk blijft (al ingeboekt in de KEV2024). Norm is voorwaarde voor middelen Klimaatfonds voor stimulering.
Circulaire plasticsheffing	Geen aanvullende reductie	Heffing kan doelbereik norm opharden, maar vergroot ook weglekrisico's en er is grote overlap met de plastic norm. Naar verwachting levert maatvoering niet de voorziene financiële dekking op.
Verkenning financiële prikkel circulair omgaan met grondstoffen	PM	Uitkomsten verkenning meenemen in VJN2025
Ondersteuning van o.a. ketenvorming en recyclingtechnieken circulaire plastics		Reservering € 137,9 mln. (o.v.v. voldoende voortgang normering plastics)
Normering en stimulering biobased bouwen		Reservering € 111,3 mln. (o.m. gekoppeld aan uitwerking implementatie normering t.b.v. gezonde markt in 2030)
Maatwerksubsidies AVI's		Reservering € 222 mln. (o.v.v. JLOI's; CO2-heffing AVI's; dispensatierechten)
Verwachte opbrengst CO2-heffing AVI's		Reservering € 150 mln. (voor verduurzaming AVI's/CE)

SECTOR CIRCULAIRE ECONOMIE	Impact Mton in 2030	Kosten	Toelichting en aandachtspunten
Alternatief beleid om knelpunten in de transitie weg te nemen			
Invullen alternatief beprijzingsbeleid (i.p.v. plastic heffing) via zwaarder belasten afvalverbrandingsinstallaties	PM	PM	In het Regeerprogramma is afgesproken dat voor de plastic heffing ook alternatieve beprijzingsmaatregelen in het CE domein worden uitgewerkt om de 550 mln. op te halen. Een van de mogelijkheden is om afvalverbrandingsinstallaties zwaarder te belasten. Dit leidt tot extra CO2-reductie en er zijn vrijwel geen weglekrisico's. Aanscherping kan via bestaande instrumenten (dus geen nieuwe heffing nodig).